pulo ſuo Virginem-matrem. Nec in cœlo ubi illi collocant inſignia præcepta, & in quo cuncta arbitrantur ſcripta, uti vidimus *num.* 16. & refutat referens Lel. Biſciola, Tom. 2. lib. 2. *Hor. ſubceſiv.* cap. 12. viderunt ſignum Virginis: etenim pro iſthuiuſce Signiferi aſteriſmo, tres ſpicas plenas, filoque ligatas adſcripſerunt. Hæc ſtudioſè ex varijs AA. ſelegi & collegi, in honorem Virginis tanto portento Deiparæ.

Philip. Menzel.

Vivat igitur honos Mariæ: Mariam arduus æther
Ingeminet: Mariam tellus, pelagique profunda
Dempto fine ſonent: Mariam, matremque ſalutis
Patronamque cliens, animi nunc æquior, orbis
Antiquá virtute colat.

66 Modò ergo in Tautologiam reflexo calamo Verſiones Sacr. Interpret. apponendæ, iuxta aliorum voluminum ſeriem & ordinem. *Præceptum quod præceperam.* Alij, ut vidimus in expoſitione: *Præcipiendo præceperam: Præcepto edixeram: Præcipiendo præceptum: Mandato præcepi.* Alij: *Edicto præcepi: Denunciatione denunciavi: Præcepi mandato præciſſo: Iudicio mandavi: Iudicio præcepi: Mandatum, iudicium iuſsi.* Modò ad mores aliquid, ut exactè ſervemus præcepta Dei.

Varietas lectionum.

ADINATON EXEGETICUM.

1. *Præceptum quod præceperam.* Voces geminantur ad obſervantiam pleniſsimam. Conſtat præceptum entitate, modo & fine: diciturque præceptum præceptum; ut formidetur Dei pro diſcuſsione iudicium: etenim non rectum tantùm ſi obſervatur, quod præcipitur; dummodò in ipſa obſervantia intentione depravetur.
2. *Præceptum quod præceperam.* Vulnus divinæ legis eſt audacia tranſgreſſoris: diciturque præceptum, quæ lex à Domino; ut conſtet quid ſine Domino præcipitur à peccato: quod quidem ex legis vulnere, tranſit in vulnus conſcientiæ: quandoquidem quamprimùm præceptum frangitur; à percuſſa conſcientia timor præcipitur.
3. *Præceptum quod præceperam, & iudicio præceperam.* Quid ex iudicio præceptum? Quod non prohibium, obſervatis vitijs, ut præceptis: iungiturque iudicium & præceptum; ut clareat delirium ex prohibijs fœminarum: igitur illarum in obſervantia obſervatio, præceptum ſine iudicio.
4. *Præceptum quod præceperam.* Conſtat auctoritas præcipientis ex præcepto cæterùm ſine obedientia, ubi non præcipit ratio: præceptumque præcipitur, quaſi non præciperetur; quippe præceptum abſque ulla præcipientis auctoritate; quùm auctoritate firmat, quod debet fieri ratione.
5. *Præcepto præceperam.* Quis præcipiens in præcepto nil ordinat? Mundus, quùm ſuis præceptis delirat: equidem propter cœlum voluntariè ſurdis ad eius voces, ligatis tenore legis, præcipiendo non præcipit; quippe quod eſt delirium, non eſt præceptum.
6. *Præcepto præceperam.* Indicatur, eſſe poſſe præcepta ſine præcepto. Proculdubiò, modò iudex præcipiat extra legem, iuris excludens affectu vel prohibiò directionem: quandoquidem in decretis nulla præcipiendo præcepta; quia non præcepta vulnerata iuſtitiâ.

DIDASCALIA I.

Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.

1 IN morte prorsùm ſententia meritis cuiuſvis lata, verùm non publica: palàm univerſali iudicio, iudicanda clarebunt univerſa.

Cuncta cunctorum cunctis arcana patebunt.

Bernard.

Ut ait Bernard. De *Cognition. human. condit.* cap. 2. n. 4. Oſtendetur in cordibus opus legis ſcriptum, reddente illis conſcientià ſtabile teſtimonium; præſente ſimul actore, crimine, iudice, teſte, inſtantia invicém inter ſe cogitationum accuſantium vel defendentium. *Rom.* 2. 15. Quæ prævia in orbis conſummationem, iam acta; priuſquàm à corpore dirè ſcinderetur vita: etenim cruciamina perfecta in infirma carne; eorum ſigna, quæ ſupervenient univerſo orbi. *Venit Dominus* (ait Gregor. Magn. *in Evang.* Homil. 13.) *cùm ad iudicium properat: pulſat verò, cùm per ægritudinis moleſtias, eſſe mortem vicinam deſignat.* Unde reſonat in aure clangor tubæ, legitur liber conſcientiæ, pari iudicij univerſalis timore, licèt non tempore: quandoquidem quæ in corpore ægritudine valida, erunt ſigna in Sole & Luna: areſcentibus hominibus præ timore & expectatione cauſæ, longè diſito cunctis aſylo reſipiſcentiæ. Superiùs fulminat iudex iratus, ſubtùs orcus flammivomus: hinc peccata criminantia, illìc infinita dæmonia: intùs perculſa conſcientia, foris inſaturabilis flamma. Vid. *Tautol.* 10. à n. 31.

Signa in hominis morte quæ in iudicio univerſali.

Greg. Mag.

Tota ſuccuſſo ſolo pulſata tellus.
Rumpitur cæcum chaós; & totum nemus
Concuſsit horror: terra ſe retró dedit,
Gemuitque penitùs: compage rupta ſonuit,
Aut ira furens, catenas movit graves.
Subitó dehiſcit terra & immenſo ſinu
Laxata patuit. Vidi inter umbras
Torpentes lacus, noctemque veram.
Gelidus in venis ſtetit, hæſitque ſanguis.
Stetit in armis omne vipereum genus.
Erynnis ſonuit, & cæcus furor,
Horrorque. Nos liquit animus.
Pavidæ latebras nemoris umbroſi petunt
Paventes animæ.

Senec. in Oedip. à v. 570.

Quò miſer inter anguſtias deprehenſus fugiet peccator? Quia deprehenſus, quantus dolor! Non effugiet, ac ſine doloris utilitate dolebit; quoniam latere, prorsùm impoſsibile; & apparere, cruciamen intolerabile. Tertulian. de *Iudic. Dom.* cap. 2. v. 7. Deus

Totum in libra ponet ſub examine Mundum.

Tertull.

2 Caveamus fulminis ictum. Oh! At tubà remugit cœlum. Retorqueatur Ethnicus, 9. *Æneid.* v. 503.

Virgil.

At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro
Increpuit, ſequitur clamor, cœlumque remugit.

Cogemur vitæ commiſſa fateri. Unde clangor, inde terror, & cordium horror. Formidabile omninò, ex tubæ horriſono ſono. Mugit per æthera clangor, & tuba multiplici crepitans ſonat auri dolore. *Surgite mortui.* Quis non timet? Vox faucibus hæret, ſtant crines, tinniunt aures, horreſcit corpus, quia concutitur animus, dum tremor & timor creſcit, animaque ſine vulnere pavet. *Venite ad iudicium* immortales qui mortales. Quantum cordolium! Quantum corſalium! Enervant virtutem vel in audacibus ſigna: quid facient dira cruciamina? Suſpenſis ſenſibus, immotis motibus, vivacibus tormentis, præ timore iam paſſis, hominibus occupatis à pavore, reſpiratione ægrotante, atque virtute languente, quin viſa videant, nec àudita prorsùs audiant; quia in vicinam intendunt amaritudinem, actionum abdicentes tenorem, perculſo, etiam percuſſo intellectu, ſine diſcretionis uſu, fugientibus pericula, corruentibus in maiora, impellentibus gemitibus reſpirationes, quippe ſucceſsivæ continuò calamitates; vità miſerà occurrente, ubi mors quæritur, & in ampliorem commotionem iteratur, Sole ſine lumine, ebria luna ſanguine, ſtellis ſepultis, atque Planetis funeſtis, cœlo involuto, mari commoto, ſolo quaſſato, nubibus plorantibus ignem, clamore aſcendente in aërem, retorquentem meditatò vocem clamoris, ut echo & echo vehementiùs torqueätur auris, fricentur ulcera pectoris; vel leviſsimum ſolatium evaneſcet hominibus, fugientibus ad ſolatium vel ipſis montibus. Quanti ponderis tormenta, ſi ita ſunt ſigna! & lux eripitur, pariter cœlumque negatur.

Quantus horror ex quo pavor!

3 Quid ex apparatu theatri, præparatione iudicij? Animi acerbitates geminant calamitatum dolores, ſed nondum ſtatim finis.

Non una facies mobilis flammæ.
Sed ecce pugnax ignis in partes duas
Diſcedit, & ſeſe ſcindit unius ſacri
Diſcors favilla.

Senec. ubi ſup. v. 320.

Correpta Regia cœli: quò mare, quò tellus, cuncta urente flammà peribunt: ipſa elementa calore ſolventur. Iam mundus in maligno poſitus eſt. Ad nihilum redactus eſt, & neſcivit: tuncque audietur pavidè: *Surgite mortui.* Tremunt orbis igniti columnæ.

O malé dilecti flores, deſpectaque matris
Conſilia! O Veneris deprehenſæ ſeriùs artes!

Claud. 2. de Rapt. v. 265.

Evomet illo articulo terra cadavera. Quoti fugient ceu non ſua! Proijcient laſcivi oculos, concupiſcentiæ miniſtros. Vani caput, quia vento paſti, ex illo complebant cerebrum. Maledicus linguam, ne ampliorem patiatur flammam. Perfidus pectus, quo ſimulavit diſsimulatione virus. Manus fur rapaces, ne ſecùm habeat latrocinij teſtes. Superbus faciem, pellens arrogantiæ ſuperciliosum indicem. Aures blanditi, quia præbuerunt aurem. Ambitioſi averſabuntur humeros, ubi tam purpura, quàm regiminis pondus; ſcientes ignis legem, qui portant orbem. Magnates brachia ut nocua abominabuntur, quoniam potentes potenter tormenta patientur. Oderit quilibet ut tormentum inſtrumenta criminum; ſiquidem per quæ culta ſubibunt ſumma tormenta. Odio luitur amor, quin criminis, ſed pœnæ intercedat dolor, nec retractetur in converſionem propoſitum; quantumvis pro con-

Quilibet oderit uti membra non ſua, in peccatum & tormentum inſtrumenta.

fuſsione colores conſcientia miniſtret & penicillum. Separabuntur iuſti à reprobis, qui vitam illorum æſtimabant inſaniam, ac prudentiam ſtultitiam; cùm hos traducant ex adverſo iniquitates, & luce clareat, quid virtus & quid ſpecies: tractis iurè per barathrum in inferna, dum illi rapiuntur obviam Chriſto in aëra. Qui ſursùm fuerant deorsùm: equidem per rectiſsimum iudicium, qui ab elatis ſubacti amariſsimè in mundo, gradu perſecutionum collocantur in cœlo.

Matth. 24. à 40.

4 Duo igitur erunt, quia fuerunt, ſimul. *Unus aſſumetur & unus relinquetur.* Tranſit per viſcera ferrum: irruit animi deliquium. Erunt duæ neceſsitudine magna, utpotè mater & filia; diverſamque conditionem ſtatus ſortitur: *Una aſſumetur, & una relinquetur.* Erunt duo in uno lecto, communi ſepulchro; & *illa in nocte unus aſſumetur & alter relinquetur.* Diſpoſitis vel ex Babelicà confuſione cunctis, & cum tenore chao cæco totius generis humani (ibi ero! Ibi erimus! Erimus invicem, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent? Quis mihi det, ut ille iudex in inferno protegat, donec ira & furor tranſeat!) *Ipſe Dominus in iuſſu, in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo*: tuncque videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate. *In nube* & lucida & tenebroſa; ut iuſti voluptuosè delectentur, & reprobi perterreantur. In nube mirabili, pro articulo condita; etenim longiùs emittet radios & fulmina. Iudex terrebit, vel fulgebit facie iuxta ſpeculum conſcientiæ. *In oppido Luſitaniæ Santaren* (infit Alapid. in *Exod.* 28. 30.) *aſsiduo miraculo, in pellucida cryſtallo viſitur Chriſtus pro cuiuſque devotione, nunc puer tenellus, nunc duodecim annorum, nunc triginta, nunc crucifixus, nunc iudex rigidus.* Conſcientia claret cryſtallus. En theatrum: quanta inter ſpem & metum ſolicitudo cordium! O momentum! Graphicè Alcim. Avit. *Geneſ.* lib. 3. à v. 31.

Luc. 17. 34. — 1. Theſſal. 4. 16. — Luc. 21. 27. — *Conditio nubis ad iudicium venientis.* — *Imago mirifica Salvatoris.* — Alapid.

Tunc cùm ſynceros paſtor diſcreverit agnos,
Hædis diſparibus diverſá in parte locatis;
Præſentem Dominum, triſti cum luce peroſam
Expavere diem, detecto in crimine teſtem.
Quod ſi ſuppeteret iam tum ſententia læthi,
Hanc etiam raperet, ſolandi cauſa doloris. — Alc. Avit.
Sic miſeri mortem nondùm diſcrimine notam,
Cùm primùm meruere, volunt: exordia finem
Signant, & ſimul prædicunt aſſore luctum,
Ultima cùm mundi ſenium conſumpſerit ætas,
Cúmque repentinus percuſſerit omnia fulgor,
Cœlorum clangente tubà, qua nuncius ante
Iudicis adventum concuſſum terreant orbem.

5 Hic in impios nubis lucidæ iudicis radius. Inclinabit cœlos & deſcendet, & caligo ſub pedibus eius; ſed in probos, qui gravis ſeveritate, iubebit de tenebris lucem ſplendeſcere. Tertull. d.

Igneus his vigor eſt, rutilantia corpora, cœli
Vis divina micat, ſonitus cum voce potentis. — Tertull.
Lux ubi clara, nitens, ſpiratque ſalubrior aura,
Æternuſque dies; atque immutabile tempus.

Quàm dilecta tabernacula! In lumine æterno lumen in gaudium videbunt, qui inebriati ab ubertate domus, potant ſitibundi de torrente voluptatum. Leve tribulationis momentum, quo perſecutio per tempus, in gloriam operatur æternum pondus: quandoquidem immortalitatis glorioſæ largitor (ſuorum beatitudo feliciſsima & honor) præſtat pro terrenis cœleſtia & immortalia, pro caducis permanſura, pro temporalibus ſempiterna, ac pro modicis eximia; regnans in cunctis, & factus omnibus omnia. Dicit inſipiens in corde ſuo: *Non eſt Deus.* Ideo illi pro lege deſideriorum voluptas, ſed dabit pœnas. Audiatur Ethnicus, cuius pro fide firmanda exponitur enthuſiaſmus. Ita Manil. 5. *Aſtron.* à v. 419.

In cœlo iuſtis quàm copioſa merces?

Quæſitor ſcelerum veniet vindexque reorum;
Qui commiſſa ſuis rimabitur argumentis,
In lucemque trahet, tacitàque licentia fraude. — Manil.
Hinc etiam immitis tortor; pœnaque miniſter,
Et quiſquis vero favit, culpamque perodit;
Tollitur, atque alto qui iurgia pectore tollat.

Alia videbimus *Tom.* 8. *T.* 2. ad illud Ierem. 51. 56. *Reddens retribuet.* Peccator hoccine tanto fragore ſurdeſcit; quippe non cogitat, nec recogitat corde, de quo non timet. *Tremunt omnes tubá Dei*: ait Tertull. quò ſupr. *cap.* 6. v. 5. Tremunt & iurè tremunt, dum cogitatione audiunt: quandoquidem vel ſceleſtus, auditu refugit facinus. — Tertull.

6 De diritate Phyſeteris tot mira dicunt AA. quot de vaſtitate corporis *Phyſeter* (ait Plin. *lib.* 9. *cap.* 4.) *ingentis columnæ modo ſe attollens, altiorque navium* — Plin.

vium

vium velis diluviem quandam eructans. Navem enim ſummergit per maria monſtrosè vagans, aquam hauſtam per oſtia frontis in nimbi modum exufflans. Terrorem incutit cunctis bellua prorsùm indomabilis: in quæque audet & imperterrita irruit. Ita quæ audax, *ſono tubæ terretur, ac præceps in profundum abigitur*, inquit Munſter. 4. *Coſmograph.* cap. 39. Hoc mare magnum plenum monſtrorum hominum legiruparum; quorum audacem inſolentem impetum nec cohibent repagula iuris, nec pondera divinæ humanæque legis. Iudicium operum non cogitant, etſi ſciant. Graſſantur, in flagitia corruunt per fas & nefas cuncta ad libitum proſternunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum. Quò crimina magis gravia, auſibus prævaricantium faciliora. Nec retinaculum invenitur avido pectori, nec obex audaciæ: at cùm verbum Dei penetrabilius omni gladio ancipiti; præpetes inſtantiâ ſonitus fugiunt, equidem audita iudicij tubà recedunt. Quid pravus, cùm vix iuſtus ſit ſecurus?

Conditio Phyſeteris. — Seb. Munſter. — *Tuba iudicij formidabilis.*

7 Aliqua conſideranda, in diſcuſsionis articulo proficua: etenim ſtridore cuilibet ſonat ad aurem, quæ tuba terrebit univerſum orbem.

Pavidus finis cuiuſque. Altus ubique tremor
Hærent membra comis, nectuntur oſſa medullis. — Tertull.

Tertullian. d. Collimabit profectò illotunc quilibet in ſcopum; ſi cuncta ſperet à Patre miſericordiarum, & cuncta timeant à facie peccatorum ſuorum. Huiuſmodi anguſtiæ, ni fallor, ſignantur à Chriſto præſenti & futuro iudice (igitur omnes ante eius tribunal oportet manifeſtari) in eo *Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione*: etenim ad expectationem exitus cauſę, tot vitę actis articuliſque conſtantis; vel in homine iuſtiſſimo ſunt multi impulſus timoris. Si iuſtus vix ſalvabitur, impius & peccator ubi parebunt! Cuncta diſcrimina illo, tanti momenti momento. Si hoc eſt in viridi, quid erit in arido? Inſtat ignorantia ſtatus & periculum exitus. Urget neſcientem de ſe, an gratiam habeant, an non? an vel inculpabili conſcientiæ, donum concedetur finalis perſeverantiæ; & qui mare magnum vitæ laboriosè tranavit, tandem tandem tacto littore cum felicitate appellet. Premit an ſit aliquid virulentum latenter ſubdolè occultum, vel bonum obliqua intentione perfectum: quandoquidem opera quæ renident maximè bona, videntur cordium intentione perverſa. Virtus, proh dolor! languidior, pugna vehementior, tela ignea, hoſtiumque protervia. Quid ſi Dei iudicia (quæ abyſſus multa) & hominum ſint diverſa? Cuncta vigil animus diſponit, ſed non componit; quippe nonnulla diligentia negligit. Non videt omnia videntem, rimantem cogitationem. Nihil prætermiſſum meditatò, recolitur; verùm formidatur, quod neſcitur. Creſcit pavor viciná retributione iuſtitiæ, & ante oculos cordis nihil inane. Anima patitur quicquid timetur. Redemptor N. dum ſolutioni carnis appropinquat, factus in agonia prolixiùs orabat. Quid ergo facient tabulæ, ſi tremunt columnæ? Quomodò virgulta ſtabunt, ſi huius pavoris turbine etiam cedri quatiuntur? Videſis Auguſtin. 9. *Confeſſ.* cap. 13. & Gregor. in *Iob*, *lib.* 24. *cap.* 7. qui *lib.* 29. *cap.* 9. ſubdit: *Væ miſeris nobis, qui de electione noſtra nullam adhuc Dei vocem cognovimus, & iam in otio quaſi de tranquilla ſecuritate torpemus::. Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remotà pietate iudicetur: quia diſtrictè diſcuſſa; inde ante oculos iudicis, unde ſe placare ſuſpicatur, obruitur. Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo, utrum amore, an odio dignus ſit; ſed omnia in futurum ſervantur incerta.* Vide dicta, *Tom.* 1. *T.* 5. *D.* 2. Nonne vel cordi perfecto timor; dum ignorat, unde perfectionis tenor? Væ etiam laudabili vitæ, ubi fuerit iudicium ſine pietate: quippe præ hominis conditione deſinent in curvitatem, quæ iuxta legem videntur præ ſe ferre rectitudinem.

Luc. 21. 26. — *Concuſſio qualis animæ in corporis diſcuſſione?* — Greg. Mag. — Eccl. 9. 1.

8 Symbolum perfectionis præfigitur orbis, circulus, vel ſphæra, ut profert Ariſtoteles, 1. *Ethic.* cap. 13. & Pier. Valer. *lib.* 39. *cap.* 7. 10. & 15. Orbis pingitur in circulo, ac per orbem in Arithmetica nihil ſignificatur. *O nihil eſt*: inquit Achil. Bocchius, *Symbol.* 71. Utrumque profectò aptiſsimè, quippequàm nihil, quicquid fulget in orbe. Rota & mundus ſignantur figurà ſphericà, quia mundi vel florentis ſiccine tranſit figura: etenim ſi in puncto ſubſiſtentiæ centrum, proniores in præcipitium. Figura in deſpectum acuit tacitè mentem, ut deſcendat in utilem tantæ futilitatis cognitionem: quandoquidem perperàm felicitatem firmant; ſi ut ſubſiſtant, cuncta rotant: *Accepimus peritura perituri*: ait Senec. de *Provident.* cap. 5. Quænam permanentia bonorum in mundo; ubi ut dicit Ethnicus, 15. *Metamorph.* fab. 3.

Achil. Bocch. — *Mundi bona futilia.* — Senec.

Cuncta fluunt, omniſque vaga formatur imago? — Ovid.

9 Ergo in Didaſcaliæ propoſitum. Symbolum igitur perfectionis circulus. Cla-

rec

ret præ divino iudicio perfectum in circulo humanum opus,procul cogitatâ perfectione ex conſtitutione circuli : ſiquidem nulla poteſt eſſe perfectio , ubi nulla ſaltem ad ſpeciem rectitudo.*Nil recti in orbe rotundo*,videt oculus , quippe aliàs non eſſet circulus; ut ait Carol. Bovil. *Epigram.* 47. priùſque Manil. 4. *Aſtron.* cap.1. v.416. *Eſt æquale nihil.* Videmus ſphæram in hominis, legem meditantis, actu , per quam omnimoda demonſtratur perfectio ; & eſt imperfectio in actu , uti nil rectum in circulo ; ut ſibi ex perfectione non iuſtificetur homo: quandoqnidem quæ homini perfecto videntur ſpecie recta ; uti in circulo apparent omninò curva.

Bovil. & Manil.

Quæ videntur recta in Dei iudicio ſunt curva.

Nimirùm in toto quid ſit niſi crimen in orbe?
Hoc unum infelix , quòd ſit in orbe nihil.

Bovil.

Pſalm.142. 2.

Non intres in iudicium cum ſervo tuo : anxius exclamat David,electus iuxta cor Dei. Dicitur ſervus , ut notetur iuſtus : fugitque iudicem , qui diligit æquitatem ? Profectò in commodum ; quippe ſine iudicis pietate haud in ſalutem ſuffragium. Diverſimodò in conſcientia opera ad perfectionem librantur , quam in libræ divino examine diſcutiuntur.Diſtat longè iudicium in corde proprio , à divino infallibili iudicio : iudiciumque divinum etiam detrectatur à iudicis ſervo ; quippe videntur tanquàm in circulo curva , quæ ſine examine illo oſtendebantur perfecta.Cauſam addit:*Quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*:ideſt,nullus iuſtificabitur.Nullus? Nullus profectò,etſi ſervus.Iuſtificatio homini, ex omnimoda æquitate:perperàmque in perfectione circuli inveniri poteſt æquitas,ubi neceſſaria curvitas.

Nullaque perfecta.

Ibid.

Quid quiſque vitet , nunquàm homini ſatis
Cautum eſt in horas.

Horat.

Canit Horat. 2. *Carm.* Od. 13.v. 13. Iuſtificatur homo ex rectitudine cordis,præut rectitudo in conſpectu Deitatis,hadquaquàm ex ſpecie rectitudinis: & non fit iuſtificatio, ubi vel in modo obſequij levis ineſt prætermiſsio;quippequàm in divino tribunali non rectum, quicquid incautum.

10 Inſigni hieroglyphico expreſsitBocchius , ut vitæ immortalis cum ſpe fulgeret decus.

Libram virgo tenens , quadrata rotundaque penſat.

Achil.Bocch.

Canit *Symbol.*108. En diſcrimen iudicij humani & divini.*Civitas* Ieruſalem eſt *in quadro* , quia domum Dei decet ſanctitudo. In circulo quicquid conſtituit obliquum ; in quadro profectò rectum.Ibi virgo incorrupta , quæ iuſtitia intemerata ; ut iuſto examine penſet , quod ad iuſtum examen hominem latet : quadrataque virgo , ſimulque rotunda librat æquitate ponderis ; ut ad iudicium decidant vel perfecti à cogitationibus ſuis , quæ tantùm cogitationes : etenim quæ illis videntur quaſi quadrata intendere rectiſsimam perfectionem ; uti rotunda in examine nullam habent rectitudinem.Inquirit Lucretius,4. de *Rer.natur.* à v.502.

Apoc. 21. 16.

Sed rotunda.

Cur ea quæ fuerint iuxtim,quadrata;procul ſint,
Viſa rotunda? Tamen præſtat rationis egentem
Reddere mendoſæ cauſas utriuſque figuræ.

Lucret.

Alta Deus à longè cognoſcit:homo proprio amore iuxta ſe videt ; quin actuum in corde ſenſationem percipiat , quia iuxta ſenſum proprium ſenſibile collocat:quapropter cùm ſtrictim non diſcernat;quæ videt obliquè recta , ſeveriore cenſurà rectè iudicantur curva. *Recta aut obliqua luce refulget.* Idem accinit *lib.*2. v. 800. Lux à ratione eſt: amore proprio iudicij rationis ſufflatur lux;ne quæ ſunt, ut ſunt videantur,quippe non ſunt,ut videntur : equidem quod oculis patet rectitudo virtutis ; virus & virus extricatur draconis.

Quare.

11 Fit intentione in vaſro pectore humano , quod Moyſis virgæ contigit in deſerto. Virgam habebat in directionem gregis , quæ quidem inſtrumentum mirabilis metamorphoſis.Sic ſe habuit articulus,ut conſtet quale divini iudicij pondus.*Quid eſt* (dixit in rubo fulgens) *quòd tenes in manu tua? Reſpondit* : *Virga. Dixitque Dominus*: *Proijce eam in terram. Proiecitque,& verſa eſt in colubrum.* Virga directionis eſt vita ad amuſsim legis.In terram Dei iuſſu proijcitur, dum homo moritur ; diverſo iudicio humano, à divino integerrimo iudicio , ubi recta quæ recta , quæ curva curva : dracoque pro virga objicitur , dum in morte iudicanda vita deponitur; ut formidet vel intendens in perfectionem , divini iudicij inevitabile examen:quandoquidem quæ videbantur directiones rectitudinis,motus & rabies apparuerunt draconis.

Exod. 4. à 2.

Virulenta quæ ſalubria.

O durum , ò fatale reis , miſeriſque tribunal,
Quo iudex rigido tan gravis ore ſedet!

Herm. Hugo.

Accinit Hermannus Hugo, *Pijs deſider.*lib. 1. *Gemit.* 10. pingens Sponſum Sponſæ ſignantem legem;ut illa non perfectionis ſpeciem amaret , ſed perfectionem : equidem cùm ad iudicium , lex æterna ſit ſpeculum; invenietur confuſione plena , quæ ſibi videbatur geſtis præclaris glorioſa:videbit quippe virgam vitæ ; normæ rectitudinum , illo in ſpeculo amariſsimum colubrum. Patet in exitu. Virgà nitebatur , virga proijcitur, ubi recta quæ vita illo in iudicio libratur: & fugit ? Horridum ſanè quod cernit : vera ſpecies apparuit in ſpeculo, ex qua ſtupor & perculſio: unde quod nimis placuit, ita diſplicuit; ut vitæ cogitatam rectitudinem, fugeret tanquàm ſerpentem.

12 Elucet modò cur Paulus dixerit ; *Nihil mihi conſcius ſum , ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Iuſtificatio non ex puritate conſcientiæ , ſed tantùm ex puritate; ut clareat , in manus Dei incidere , quàm terribile : etenim cùm iuxta acta & opera formetur & iudicetur cauſa ad deciſionis examen , haudquaquàm iuxta agentis cognitionem ; iudicandus proculdubiò cum actione causà palmàque cedat , quantunvis conſcientia cognitione non accuſet. Paulus non iuſtificatus , tametſi nullius criminis conſcius? Non iuſtificatus.Haud ſententia fulminatur iuxta imperfectionem iudicij rei , ſed præut in iudicio ius : equidem quæ cognitio (cæcè videns) plaudit iuſtificationem; iuxta legem , & iura poſſunt apparere crimen. Illo in iudicio conſilia nudantur cordium , & illuminantur abſcondita tenebrarum. Non ibi iudex iudicandi cor , ſed tantùm iudicis lex. *Qui iuxta illam* ? *Omnes qui recto ſunt corde.* Liquet unde rectitudo , ex qua in illo tribunali iuſtificatio: Pauluſque non dicitur iuſtificatus , etſi nihil ſibi conſcius ; quippe acceptio minimè ex rectitudine conſcientiæ,nil cognoſcentis; ſed duntaxàt pro ſuffragio ex rectitudine cordis. *Præceptum* , quod præceptum, dicitur in præſenti *Tautologia.* Conſtat præceptum entitate, modo & fine: diciturque præceptum præceptum ; ut formidetur Dei ad diſcuſsionem iudicium : etenim non rectum tantùm,ſi obſervatur quod præcipitur;dummodò in ipſa obſervantia intentione depravetur. Obediunt pleniſsimè legi, omnes qui recto ſunt corde : & non iuſtificantur , qui de ſe cognoſcentes, nihil cognoſcunt ; quoniam quaſi neſcientes cordis ſecant rectitudinem , per finem obliquum , aut latentem intentionem. Noſtra iuſtitia nobis iuſtitia videtur , & cognita non cognoſcitur. *Innumerabilia ſunt mortis ſigna* (inquit) Plin. *lib.* 7. *cap.* 51.) *ſalutis ſecuritatiſque nulla ſunt.* Profectò nulla , nequid cognoſcendum ; *quoad uſque iuſtitia convertatur in iudicium* , quo iuſtitiæ iudicantur. Quid mirum de iuſtitia, Pauli neſcientia; necdùm cauſa iudicata ? In divino tribunali eſt legis ſpeculum , & eſt iuſtitia iuſtitia ; quùm ibi convertitur in iudicium: quandoquidem ibi recta recta, curva curva; & multoties curva, quæ neſciente conſcientià, viſa ſunt recta.

1.Cor.4. 4.

Iudicio humano glorioſè acta propudioſè crimina.

Pſal.93.15.

3.Reg.2.43

Plin.

Ubi ſup.

13 Ideo pavidi , ſemperque timentes debemus vitam agere , ut adipiſcamur vitam. *Diem iudicij timere*: inquit N.Glorioſſ. Legislator Benedictus, *Regul. Sanct.* cap.4. *Inſtrum.*44. Unde tantus pavor? Unde debet eſſe dolor. Canit Ethnicus in *Hercul.furent.* à v.691.

S.Bened.

Pudor ſerus conſcios vultus tegit:
Metus,pavorque, funus & frendens dolor:
Aterque luctus ſequitur, & morbus tremens,
Et cincta ferro bella,in extremo abdita,
Rerumque mœſtus finis, & mundi ultima.

Senec.

Maiora , ni fallor , urgent. An repat aliqua ſuperbia occulta , an ſit vera cordis pœnitentia , an nimia ex ſanctitate fiducia vana; cùm ineſſe debeat ſpes,ut certantem in agone cœlitùs roboret ; metuſque , ne inflatus pugnare recuſet. Conſiderandum præ humilitate in iudicium, Moyſis cum domino decertantis theatrum; quibus ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam. Ita ergo in noſtram doctrinam. *Mitte manum tuam in ſinum tuum* (dicit illi Dominus) *quam cùm miſiſſet in ſinum , protulit leproſam inſtar nivis. Retrahe , ait , manum tuam in ſinum tuum : retraxit , & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ.* Manus eſſe ſigna operum, aſtruit Pier.Valer. *lib.*35. *cap.*2. Pende diſcrimen iudicij Dei , & cogitationis operum creaturæ in huiuſmodi certamine. Moyſes arbitrabatur manum eſſe ſanam,ſed ſecùs ultra conſcientiam ; ut timeant de iudicio in confuſionem , qui æternam quærunt ſalutem : igitur coram Domino inventa ſunt plena maculis & lepræ maculis; opera quæ Moyſi videbantur candidiora adinſtar nivis. Quæ hominibus gloriabundis videtur nix, apud Dominum iudicem lepra eſt : equidem cùm ibi iudicentur entitate & non ſpecie ; qui ſibi cogitatur plauſibilis, apparet abominabilis. Moyſes manum vidit , & leproſam expavit ; verùm leproſam cognovit, ut ſalutem a Domino peteret: unde cùm Deus cor contritum & humiliatum non deſpiciat , imò foveat ; manus leproſa Dei mundificatur gratià ; etenim ita in noſtram ſalutem pronus, ita beneficus ; ut cognoſcenti crimen vel leproſam imperfectionem,& ſanitatem conferat, & reſtituat in ſalutem.

Tribulatio unde moritur.

Exod.4.6.7.

Quæ homini videntur ſana , apud Dominum leproſa.

Quàm pius in humiles Deus!

14 Unde virtutis fiduciá , ubi nulla à ſe virtus , nec virtutis ſubſiſtentia? Fiducia vana eſt ſuperbia. Gloria non volentis , neque currentis , ſed miſerentis eſt Dei. Inde tumor , unde debet eſſe timor?

Vide ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.

H.Hug.

Mens pura eſt, quemque dicere poſſe nego.

Mala in iudicio cauſa, ſi non mundantur occulta: equidem cùm illa diſcutienda ad iuris amuſsim, & nullatenùs ad propriam eſtimationem; proh dolor! vanitatem decepti cognoſcunt, quando miſerrimè pereunt. Ambulant in magnis & mirabilibus ſuper ſe: eorumque vita nequaquàm mirabilis, ſed virtutis apparentis inanes cogitationes.

Pſal. 75. 6.

Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt viri divitiarum in manibus ſuis. Hebraiſmus eſt, *Viri divitiarum* pro *Prædivites.* Nonne opulenti? In propria cogitatione, popyſmate circumventricis philautiæ. Nec videbantur, ſed videbantur ſibi; ut illorum divitiæ in ſomno non viderentur, quia viſæ in ſomnio. Probanda ſunt metalla lapide lydio, qui ius, iuxta voluntatem legis, & nequaquàm iuxta legem voluntatis. Somnus eſt mors, qua in examine conſtat quid vanitas, & quid veritas: unde qui ſibi videbantur divites, nihil divitiarum invenerunt egentes in die mortis; quia quod illos lactabat ad Dei iudicium mirabilis opulentia, in iudicio divino erat ſcoria & ſcoria.

In die mortis, virtus cognoſcitur, vel virtutis ſpecies.

Omnis conſummationis videtur finis: quippè in fine eſt virtus conſummationis: nihilque videtur pretioſum ex cumulo divitiarum; quoniam gloriabantur uti iuſtificati, eò quod nihil ſibi cæcis iure conſcij. Quapropter cùm iudicij cœleſtis examen ſit omninò diverſum, quàm eſt iudicium humanum, cuius fallacia pateſcit in ſomno mortis, filij hominum quoniam mendaces in ſtateris; quod in ſtatera cordis opulentiſsima gaza, in libramine iuſtitiæ cœleſtis nihilum omnia. Expergeſcimini ebrij in verum iudicium & timorem, qui fovetis perfectionis vanitatem: igitur niſi à Iudice indultum, vel nihil ſibi conſcij, non ſunt viri divitiarum. Audiatur Tertullianus d.*cap*.ult.à v.*9*.

Quicunque eſt hodie, ſecum putet omnia mente:
Atque ideo dum vita manet, dum cernere lucem,
Dum vitam mutare licet, quàm terminus ævi
Obruat incautos, & neſcia lumina ſolvat
Ultimus ille dies; mortis quia lege tenemur.

Tertull.

DIDASC. II.

Anima in corporis morte patitur, quicquid conſcientiæ repræſentat timor.

1 GNomen excerpſimus ex Gregor. Magn. lib.25. in *Iob*.c.*6*. *Iudicium eò certius punit, quò interiùs ſævit. Ibi tot patiuntur* (infit) *ſupplicia, quot pati timent: nec deëſt in hoc iudicio, mente concepto, omne miniſterium, quod punire reos ſuos pleniùs debeat. Nam conſcientia accuſat, ratio iudicat; timor ligat, dolor excruciat.* De timore diximus Didaſcalia præcedenti: modò de timoris origine; nempè, de ſententiæ expectatione: quæ ita animam hominum cruciant; ut meditatione areſcant. In tanti articuli periculoſo certamine, ſunt illis & tenebræ ſine luce (uti videbimus *Tautolog.9.* n.45.) igitur ſcientes unde veniunt, neſciunt quò vadunt. Quid Chriſtianos & Catholicos, ſi hùiuſmodi cogitatio torſit & Ethnicos? Ariſtoteles moribundus dixiſſe fertur: *Nudus in hunc mundum veni, miſer vixi, dubius morior, quò venturus ergo, neſcio.* Meritò anxius, neſciens poſt mortem quò iturus. Adi Alapid. ad *Hebr*.2.15. De Adriano, commentus eſt Ælius Spartian. prope mortem dixiſſe:

Iudicium à conſcientia. Greg. Mag.

In eius examine tribunal.

Luc.21.26.

Anima pœna ex ſtatus ignorantia.

Animula, vagula, blandula,
Hoſpes comeſque corporis,
Quæ nunc abibis in loca?

Adrian.

Seneca ad *Marciam*, cap.17. inquit: *Ad hoc genita es, ut perires, ut ſperares, mortem & timeres & optares: & quòd eſt peſſimum, numquàm ſcires, cuius eſſes ſtatus.* Epiſt.5. ſubdit: *Spem metus ſequitur. Utrumque pendentis animi eſt: utrumque futuri expectatione ſoliciti.* Unde tanta animæ pœna? Ex ſtatus ignorantia: quandoquidem cordi profundiſsimum vulnus, animus pendulus.

Senec.

2 Mortis ſententia decreta profano Baltaſſari, ſed per ſigna. *Apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis in ſuperficie parietis, & Rex aſpiciebat articulos manus ſcribentis.* Cognovit icta conſcientia, quò tendebant fulmina, & detonabat procella. *Tunc facies Regis commutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius ſolvebantur, & genua eius adinvicem collidebantur.* Cuncta prorsùs ſpecimina terroris ingentis. Grave pectori

Daniel.5.5.

Verſ.6.

ri vulnus! mens eſt quæ ſentiat ictus, ſi percuſſus intellectus.

Palluit & ſubitò genua intremuere timore,
Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.

Ovid.

Ovid. 2. *Metamorph.* fab. 1. Unde tanta formido & nihili habito toto Medorum exercitu? An per mortem? Vitæ perſpiciebat finem. Altiùs turbatur vulnere mentis, quàm vulnere corporis. Erat inter ſpem & metum, videns ſcribentis apparatum; quin ſciret, quò propoſitum tenderet: & præ tormenti dolore facies pallore mutatur, mens icitur, totumque corpus concutitur; quippe ſine tormento tormentum ſummum, in tormentis futuris neſcire exitum. Ex articulo patet. Audit mortem à Daniele, nec timet. Si ex morte timor, dubiâ morte maior dolor? Utique: cruciamen ambiguitatis, eſt vitæ pendulus enſis, imò in animam acutiſsima cuſpis: Baltaſſarque mortis creperum ad eventum timidè pavet, & ad mortis occurſum neutiquàm tremit; quoniam ſi mors homini, quia extremum, ultimum malum, exitus ignorantia ultra malorum extremum. Urget cogitatio in vehementius cruciamen, dum animâ de poſsibili refovet cogitationem: torquens ac retorquens pœnam: quæ quidem transfodit animam; quippequàm expectans extremum malum, non eſt in extremo extremum. Iam non *mors ultima linea rerum eſt*: ut aiebat Horat. 1. *Epiſt.* *16.* v.*79*. Ultra dolorem mortis invenitur acerbitas, tranſiliens lineäs: equidem ita cor pungitur, dum huic inde perculſum tergiverſatur; ut potiùs eligat ſententiæ diræ ſolamen, quàm ſententiæ expectationem.

Maius periculum, neſcire ex periculo exitum.

Verſ.28.

Eſt extremum malũ ultra malorum extremum.

Horat.

3 Icta ſagittis, à conſcientia vibratis arte, æſtuabat in flammas anima Magdalenæ; cui plurima vitæ mordebant delicta ſuæ. Herm.Hugo, 3. *Suſpir.*11.accinit:

Mille vias repetens, infràq̃ ſupràq̃ pererrat:
Fontis inops igitur ad flumina quæque reccurrit.

Herm.Hug.

Attonita pœnâ nec videbat lumina: ſed *ut cognovit, quòd Ieſus accubuiſſet in domo Phariſæi* (irruens quaſi importuna convivio, opportuna beneficio) *ſtans retrò ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes.* Quò ruit impos mentis? In domum iudicis? Prudentiſsimè, cognitâ pietate, quæſivit effugium: fugit enim Dominum, qui fugit ad Dominum. Non ſentit vulnera? Non videt crimina? Non diſcernit offenſam, ut ita exponat coram iudice cauſam? *Provolvitur pedibus maieſtatis* (infit Bernard. in eius *feſt.* n.*6*. & Petr. Damian. n.7.) *doloris plena, timoris impatiens, compunctionis iaculo vulnerata.* Perpenderis, tò *Timoris impatiens:* Si ad iudicem fugit, quem timebat? Doloris plena, intimè vulnerata, iam ſeſe ferre nequibat. Dolor erat à merito tranſgreſſionis legis, dolor etiam à ſententia iuſti iudicis. Conſcientia continuò ac inceſſanter pungebat: a iudice ſententiam dato tempore expectabat: impatienſque timoris cucurrit ad iudicem, lachrymis proferens crimen; ut pœna averteret impatientiam: quandoquidem expectatio ita premit tolerantiam; ut malit ſententiam criminis, quàm in ſententiam futuram cruciamen expectationis. Peccator impenitens ſibi incognitus manet: prorsùm quod tolerat, neſcit; quia ubi iaculum compunctionis haud cruciat, eſſe ſub ſentibus delitias computat. *Omne enim quod faciunt, cæcà mente pertranſeunt: factumque ſuum, niſi cùm puniti fuerint, non agnoſcunt*: ſubdit Gregor. ubi *num*.1. Hi iam iudicati ſunt, atque tota lex in illos, quippe ad illos nulla lex. Magdalena timoris impatiens, tendit patienter amandare dolorem. Cognovit, & ad iudicem confugit; ut pœnâ illatâ peccati, remmiteret actutùm expectationis ſententiæ.

Luc.7.à 37.

Chriſtus munere contritionis derelinquit munus iudicis.

Bernard.

Quàm gravis cordi expectatio iudicij.

Greg. Mag.

4 Sententia iudicis expectata à conſcientia, morte mediâ eſt pœna ſumma, prævalens mortis dolori. Unde dicit Regius Pſaltes, ex mortis formidine: *Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ.* Timor ex obitu, & tremor ex mortis exitu, tenebris confuſa ratione, quia neſcit homo quid inde. Audiendus Ethnicus, ſed Stoicus. *Non ad præſentia aptamur, ſed cogitationes in longinqua præmittimus. Nos & venturo torquemur & præterito. Timoris enim tormentum memoria reducit, providentia anticipat: nemo tantùm præſentibus miſer eſt.* Hæc Philoſophus, *Epiſt.* 5. Vel in ipſa mortis pœna, Conditoris prælucet miſericordia; ut licet ſedeät timor, aufugiat tremor: quandoquidem per afflictiones infirmitatis & mortis, converſio intenditur mentis. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, & poſteà acceleraverunt. Reprobi illotunc tales probantur, ſiquidem nec doloribus in meliora convertuntur.

Pſal.54.6.

Senec.

Corporis ægritudo, Conditoris miſeratio.

Ille igitur finis malus eſt quem pœna ſequetur,
Et qui perpetui porta doloris erit:
Non quo abſumuntur lachrymæ, cunctique labores,
Ut veteris pereant omnia ſigna mali.

Iacob. Bill.

His duntaxàt timor præëſt mortis, haud tremor iudicij ſceleris; quia tenebris criminum traditi in reprobum ſenſum.

——*Tanquàm mors nulla ſequatur*

S.Brun.

Et velut infernus fabula vana foret.

Malum mortis vulnus, ſed peior neſcientia ſtatus.

Ut accinit Brunus Carthuſian. apud Æneam Sylv. *Epitaph. Clar. viror.* Timor generat ex morte tremorem: attingit quippe à fine uſque ad finem: etenim ſi malum, mortis vulnus; peſsimum, neſcire cuius ſtatus.

Ovven.

Plorabas cùm natus eras: fuit ergo voluptas
Nulla tibi naſci: cur dolet ergo mori?

Ovven. *lib.* 3. *Epigram.* 192. Eſt pœna, quia eſt mors ſecunda; & tremor ex pœna, ne mortua amittatur vita.

Ovid.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis!

4. Reg. 20. 1

5 *Morieris tu & non vives*: Evangelicus Vates prædicit Ezechiæ, lethaliter ægrotanti. Terribilis prorsùm fulminatur ſententia, plus quàm mors, amara. *Morieris, & non vives!* In vita poſt mortem, eſt ſumma felicitatis; ſicut calamitas ſumma, quòd dum moritur vita, moriatur anima. Vita in morte gratia: perſtat, licèt ingeratur mors: moritur ubi poſt mortem non vivitur; quoniam per gratiæ vivificantis abſentiam, vita efflatur quæ poſt vitam. *Morieris tu, & non vives.* Quorſum ergo cãtum geminatio vocum, quæ eundem mortis repræſentant articulum? Videtur ſub ijſdem idem, verùm diverſum propoſitum. Moritur & non vivit, qui ſine gratia moritur: à moriente habetur vita, quando moritur in gratia; ut vitalitatem in mortalitate celebret, & expirando reſpiret: igitur in morte ingens mortis ſolamen; quoniam gratià perſiſtit vita poſt mortem. Vivitur morte, quùm anima vivit inquinatione peccati. Moritur vità, qui vivens moritur, & vitæ diſcuſsionem meditatur: quomodò ſcilicèt erit in articulo? Quæ afflictiones in exitu? Cum peccatis qualis vermis! Sine pœnitentia, quanta ſagitta doloris! Vita quàm turpiter trita! Tempora quàm malè expenſa! Virtutes non apparent: dœmones urgent. Vultum operit Deus ob crimina iratus. Ad converſionem, ſi fortè non erit tempus: ſenſus propè ſepultus, intelligentia commota, ſumma hominis agonia, & in fortiſsimo agone; ex quo pendet tota felicitas vel infelicitas animæ. Hac conſideratione itur ad aſtra: iungiturque meditanter mors ſine vita; quippequàm mortui non vivunt, niſi viventes moriantur, & ante lethum, corpus ducant pro vita vivum ſepulchrum. *Morieris tu, & non vives*; ſed vives, ubi ante mortem morereris: etenim vitia in vita moriuntur, quando ſic moritur. Felicitas, mori ſic; ubi mors ipſa non mors: igitur omnimodam excedit felicitatem, in morte ipſa nec invenire mortem. *Morieris tu, & non vives.* Profectò vita in humanis ita moleſta;

Cum morte in gratia, non amittitur vita.

Meditatio extremi iudicij, ex quo!

Mors in vita, vita in morte.

ut mors potiùs iurè ſignanda, quàm vita: Mors etiam grave tormentum, cùm audacior timeat ictum. Summa inſuper amaritudo, neſcire Quando. Adhuc vehementius cruciamen viſcera pungit. Vehementius! Quodnam? Quid ſcilicèt erit. Quo in ſtatu occurret mors: an in illa ſic vel ſic: cardo anxietatis & pharetra expectationis: igitur illo in tractu uſque ad intima pertranſit; Quid erit, & quid non erit. Non erit? Summa calamitas. Erit? Extrema felicitas. O momentum, à quo æternitas!

Animam intimè pungit, quid poſt mortem erit, vel non erit.

6 Expendamus articulum, ſimulque expectationis cordolium. In navem Ionas aſcendit, ut Dominum fugeret, quaſi poſſet: pugnatque orbis contra inſenſatum, ut accipiat etiam à inſenſibilibus ſenſum. Simulatque tumens fluctus in mari calcavit, mare non ſecùs intumuit; ut quem tumidum viderat, timidum faciat. Navem gravem commovit quaſi ſpumam, circunquaquè devolvens quaſi concham: cuius ita effrenis furor, ut ſingulis fluctibus funderet æquor in æquor. In rem Manil. 4. *Aſtron.* c. 1. à 280.

Iamque huc atque illuc caligine vertere clavum,
Et frenare ratem, fluctuſquè effundere rectos: Manil.
Adde gubernandi ſtudium: pervenit in aſtra,
Et Pontum cœlo coniunxit.

Timor cunctorum receſsit in pectus, quò mari æſtuante periculum maius. *Timuerunt nautæ.* Sortes decreverunt mittere, quippe iam navis periclitabatur conteri. Ion. 1. 5.

Itur per altum, fit procella maris.
Tunc cauſa tanta quæritur pericli; Prudent.
Sors in fugacem miſſa vatem decidit.

Ut modulatur Prudent. *Cathemer.* v. 997. Ita factum pro conflictu, cæterùm nautæ tunc *timuerunt timore magno.* Maior paventia, ubi iam extra pericula? Sors in caput alienum, & formido vehementior in ſinum proprium? Nihil mirum. Primùm terror ortus ex periculo vitæ; quæ ſalva, ſi ſalva, auxilio fugacis tabulæ, modò evaderet immunis à facie horriſonæ tempeſtatis. Denuò horror invaſit mentem, per latam ordine ſortem. Duplex hìc timor, quipe duplex erat dolor. Primus ſimplex metus: *Timuerunt.* Secundus, maximus: *Timuerunt timore magno.* Primus à vitalitatis diſcrimine: ſecundus à maiore tempeſtate: unde mortem timentes, in mortis articulo formidarunt plus & plus; quippe neſciebant ad mortem qualis eventura ſors. Plus cor metuit, quod illi maiorem terrorem incutit: timentque maximè, etiam ſup-

Verſ. 10.

Auget in morte formidinem, mortis ignorare ſortem.

ſuppoſità morte; quippequàm auget formidinem, mortis ignorare ſortem. Sors eſt & mors. A morte dolor, à ſorte mayor. Maior? Profectò, ex acriore dolore maior formido: & non à morte, ſed à ſorte dicuntur timuiſſe timore magno; ſiquidem in fine ignorare finem, neſcire futuram ſortem, ita animam premit, ita viſcera torquet, ita vel coram morte halitum anguſtat pectoris; ut ſit timor vehementior timore mortis.

7 Revera mors amara, cuius etiam amariſsima memoria. *En ego ſum ille, qui fui, ſed forſitàn hora::.* O forſitan! Cogor & ipſe meis auribus eſſe gravis. Sanequàm noſter appropinquabit finis; eſtò nos fugiat, quando & ubi appropinquabit. Venturum finem, ac mortalitati mortem, quaſi in propria; ſcit vel ipſa ignorantia. Scit homo, quæ illo tractu pœna cordi: ſed reſtant plura maioris momenti. Quid fuit vità? Flatus. Gaudium? Inutile tempus. Mundi gloria? Ludibrium aëris. Faſtus? Picturata nubes. Pulchritudo? Embolium imaginis apparentis. Divitiæ? Inauratus cinis.

Bona mundi tranſitoria.

Tibull. 3. *Eleg.* 7. v. 1.

Hei mihi! Difficile eſt imitari gaudia falſa:
Difficile eſt triſti fingere mente iocum.

Hoc ſcit: supereſt plus. Caput riget, reſpiratio deficit, vox muteſcit, nec os hiſcit. Plus in mortis agone? Plus. Quò vadis infelix? Vincëris, vel vinces? Erit trophæum, vel propudium? Quænam ſors, & qualis in fine finis? An in vitam, vel in flammam? An in pœnam, vel in gloriam? An in cœlum, vel in lacum? Manebis tranquillè in navi felicitate ſociorum, aut mergeris in profundum? Ubi parebis? Neſcio, reſpondes, Sortem expectas, meritòque formidas: igitur altè ſuperat mortis acerbæ cruciamen, mortis expectare ſortem.

Unde cordolium animæ in mortis agone?

Ovid. 1. *Amor* 4. v. 45.

Multa miſer timeo, quia feci multa protervè
Exemplique metu torqueor ipſe mei.

En anfractus hominis, ſecum in mortis articulo contendentis: etenim perpenſo poſt mortem futuro iactu; mortis acerbæ amaritudo, dulcedo.

8 Poſtquàm exponit Sirach, quàm amara mors; ſubdit gnomen, mortis abdicens amaritudinem. *Noli* (ait) *metuere iudicium mortis*: ideſt, ſententiam mortis, quippe à Domino ſententia ex prima culpa: in omnes homines mors pertranſijt, & pertranſibit. *Hoc iudicium à Domino omni carni.* Noſcunt vel Ethnici: *Mors malum non eſt* (inquit Senec. *Epiſt.* 123.) *quid quereris? Sola ius æquum eſt generis humani.* Ovidiuſque ad *Liviam*, v. 359.

Eccl. 41. 5.

Senec.

Tendimus huc omnes: metam properamus ad unam: Ovid.
Omnia ſub leges mors vocat atra ſuas.

Si mors malum & extremum; ſolatium fatui videtur, quod obviet cunctis huiuſmodi extremum malum. Cur igitur non metuendum iudicium mortis, quod eſt extremum in malis? Quoniam in mortis agone, formidare debemus mortem iudicij. Mors iudicij metuenda, quæ mors ſecunda; igitur ibi in tribunali agitur de anima: urgetque pavor (cùm in corde verminet criminum timor) an cauſa cadat, vel victoriam ancipiti lite adſcribat: unde cùm cauſa iudicij corporis ſit, quod perficit inexorabilis mors, reſtetque actorum infalibile examen diſcutiendorum poſt mortem; reſpectu momenti ſententiæ futuri examinis, non ſolùm non metuenda, ſed deſpicienda mors corporis. Mors extremum malum in vita, verùm non malum extremum, quoniam poſt iudicium mortis, manet extremum iudicium: unde cùm anima pluris ducatur quàm vita; in huiuſmodi litis diſcuſsione, haud iudicium mortis formidatur, ſed mors iudicij: quandoquidem ex illa cauſa pendent abſdubiò totius æternitatis momenta.

Diſcrimen inter mortem iudicij & iudicium mortis.

9 Cauſam ſubdit Sirachus. *Noli metuere iudicium mortis: memento quæ ante fuerunt, & quid ſuperveniet tibi.* Ex anteactis cor iurè timet, haud quod veniet, ſed quod ſuperveniet. Veniet iudicium mortis, quod carni cruciamen: forſitan ſuperveniet & mors iudicij poſt mortem: cuius cùm lateat ſententia, & accuſet ægrotum vita anteacta; augetur animæ nimis ut ſummum tormentum, quale poſt iudicium mortis erit Iudicium. Erit formidini, *Spiritus iudicij ſedenti ſuper iudicium.* Iudicium poſt iudicium exponitur cunctis, ne iudicium metuatur mortis: equidem ſi ex iudicio mortis carnis dolor, animæ maximus angor; eò quod ignoret finem conſummationis, ad conſummationem finis: quandoquidem pœna timenda ſuper pœnam, acrior plaga ſuper plagam, vulnus ſuper vulnus, cruciatus ſuper cruciatus, & ſuper dolorem vulnerum, ubi in vehementius tormentum, iudicium ſuper iudicium. Amara ſanè mors: quia intolerabilis ſuccumbit homo; ſed reſpectu iudicij mors dulcedo. Animæ incipiunt dolores, dum finiunt dolores carnis: in carne enim animam, non mortis, ſed iudicij affligunt cogitationes: quid erit? quid non erit? quid ſi cœlum amittitur? quid ſi in inferno demergitur, conſcientià accuſante & coram ſevero iudice; qui tempus in pœnitentiam conceſsit, ut minùs inveniret, quod damna-

Verſ. 6.

Iſai. 28. 6.

Mortis amaritudo coram iudicij acerbitate dulcedo.

naret. Unde cùm non poſsint obijcienda improbari.

Ovid. 1. *Metam.*fab. 8.

——— (*Pudet hæc opprobria nobis.*
Et dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli.)

Imò clariora Sole; pateant acta diſcutiendæ litis, quia vel abſente iudice, eſt conſcientia mille teſtes; in infirmitatis angore, cruciatur anima abſque ullo levamine: igitur ita cogitationes premunt, & ſuper dolorem vulnerum dolorem addunt: ut quantumvis mors amara, ratione iudicij amaritudo mortis ſit amariſsima. Magna enim ſunt Dei iudicia, & innarrabilia verba; queis cor compungitur, ut ad illum animitùs convertatur: etenim erga hominem, etſi nullius conſcium criminis; Domini, Domini exitus mortis.

Unde mortis timor?

10 Oſtium clauſum eſt undique, ni præoccupemus faciem eius in confeſsione, de nobis iudicium conſtituentes, quòd conſtituendum poſt iudicium mortis. Optimum eſt ſiccine ante tempus iudicare; ne iudicemur, cùm venerit tempus, & tempus non erit amplius, adveniente iudice, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Non moleſtum fateri, quod invitè fatendum.

Ovid. 2. *Amor.*eleg. 4.

Non ego mendoſos auſim defendere mores;
Falſaque pro vitijs arma movere meis.
Confiteor, ſi quid prodeſt delicta fateri,
In mea nunc demens crimina faſſus eo.

Ita igitur cor dirigitur in pœnitudinem, futurumque excuſat præveniendo dolorem. Utinam perficeret Catholicus, quod feciſſe dicit Ethnicus! *Quid egeris, tunc apparebit* (inquit Senec. *Epiſt.* 26.) *cùm animam ages. Accipio conditionem: non reformido iudicium.* Iudicium non reformidat, qui ad iudicium ante tempus angoris animum præparat; igitur quæ falſa, aut evacuata ridet: quæ vera cognoſcit, corrigit, dolendoque dolet: componitque vitam, uti iudicandam; ut mores exactè iuris redigantur ad formam: quandoquidem in illis difficilè errabit; qui Dei iudicium nonnunquàm ante conſpectum habuerit. Hoc in felicitatem conſilium ſanum, iudicio prævio perturbare iudicium: etenim ſi iudicium in iudicio mortis ſit, ſequitur profectò ſecunda mors.

Senec.

Quàm utile ad iudicium iudicium prævium!

11 Reſpondeo promiſsis Tom. præcedent. *Tautolog.*9. *D*.3. *n*.14. Quatuor à Ioanne ad ſigillorum apertionis tenorem, deſcribuntur equi & equites. Sagittantem & gladiatorem ſequebatur quidam ſtateram habens. Hunc ſequebatur mors, quam infernus ſequebatur. Hæc eſt viſio, in quam debet intendere ſolicitè cogitatio; quippe quàm totius articuli pervertitur ordo. Cunctis hominibus in hoſtes tribuuntur arma; ut decertent pro victoria; igitur nullus coronabitur, niſi qui legitimè certaverit: hinc dicitur, *Data eſt ei corona, & exivit vincens ut vinceret.* Conflictus erat toto tempore vitæ, in ſalutem animæ. Exponit metaphoram Maximus Tyrius, *ſerm.*3. *Si clariorem* (ait) *imaginem requiris, Deum dic eſſe exercitus ducem, militiam vitam, militem hominem, machinas ratiocinationes, teſſeram fatum, arma facultates, hoſtes calamitates, ſocios rationem, fortitudinis præmium virtutem, cladem flagitia; divinationem denique, eam artem, quæ ex apparatu præſenti futura conijciat. Dux ex apparatu præſenti vel cladem vel victoriam ante cognoſcit.* Siccine conſtat unde victoria, vel cladis ignominia. In viſionis Ioannis apparatu deſignatur confligentis victoria: verùm in ordine temporis, videtur omninò confuſus ordo certaminis. Mors ſequebatur ſtateram portantem, quùm ſequi deberet præcedentem mortem. Statera ſignat iudicium, mors vitæ extremum, poſt quod librantur ad examen & diſcutiuntur acta, quæ inventa ad libramen ex tota vita. Cur igitur iudicium vitæ antevertit ſequentem mortem, cùm mors præcedere debeat vitæ libramen? Ut ex præſenti apparatu certantis præcognoſcatur victoria, aut clades futura: equidem ſi ut diſcutiatur vitæ lis, iudicium præcedit mors; in decertantis ſtrenuè ac validè triumphum, mortem præceſsit cogitatione iudicium.

Apoc. 6. à 2

Ibid.

Max. Tyr.

Cur vita hominis militia?

Verſ. 3.

12 Delicetur clariùs. Datur in certamen ex huiuſmodi apparatu diadema; & priuſquàm vinceret, declaratur victoria. Pugna licèt inſtaret, ille tamen *exivit vincens ut vinceret.* Modò iudicium ſequeretur mortem, creperum erat certamen: igitur in tribunali legerentur acta, præut acta; ſed non correcta: perperàm enim ad iudicium corrigentur, quæ ante mortem libranda non iudicantur. Manebunt utique contra ius meditata, cum actorum prætergreſſionis pondere; quòd ſubtrahi potuiſſet & cognitione & pœnitudine. Librantur crimina quæ ſunt, præut fuerunt, ut tota ſint, in quæ criminatur lex: etenim non dolore delentur, quæ ut ſunt & fuerunt, non cognoſcuntur, ut diſpliceat eſſe facta; quæ revocabilia pœnitentia. Si ante mortem huiuſmodi cogitationis examen; iudicium præcedens mortem, vulnera ligat, infirma conſolidat, nævos delet, ſcoriam proijcit, devia reducit, averſa convertit, prava dirigit, dura flectit, erigit curva, lavat ſordida, irigat arida, retorquet obliqua: hinc ante mortis pugnam datur exeunti corona: etenim ſi corona legitimo debetur certamini, quod futurum in morte; ante venientem mortem habuit cum morte certamen, arripiens ex cogitatione triumphum, igitur, iudicium Dei, priuſquàm veniret, habuit ante conſpectum.

Quare debet eſſe iudiciũ ante iudicium?

13 Inverſio ordinis in mortis apparatu, indicavit triumphum de apparatu mortis; ſicut econtrà morientis miſerè, cognoſcitur clades. Conſiderat qui parum de ſalute ſolicitus, iudicium Dei poſt mortis apparatus. Collocat poſt mortem, ſtateram portantem; quoniam de iudicio non iudicat ante mortem, quo poſsit errata corrigere, pœnitudine delere, quaſi aſini & hominis eſſet exitus idem, cùm hic poſsit ex iudicio excuſare damnationem: unde cùm in iudicio ſint acta ut acta, ſine excuſatione ulla, ſine ullo flagitiorum dolore, nec criminum pœnitudine; iudicium mortis ſequitur in æternitatis pœna, mors ſecunda; *quia adventum deſperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vità gentium vixerit; quia deſperatione iudicij* (paveant Præſides) *commiſſam ſibi familiam fame, ſiti, cæde vexaverit.* Ita Hilar. in *Matth.* Canon. 26. Pende. Apparuit, qui habebat ſtateram: pòſt Mors, hancque *infernus ſequebatur.* Hinc malum, quia poſt iudicium mortis ſequebatur iudicium: equidem cùm in hoc nihil retratabile ſit, ſed cuncta præut dictat ius; reus cadit cauſà, & ſequitur pœna æterna. In huius excuſationem ante mortis anguſtias, conſtituitur iudicij ſtateram portans: iudicium ante mortem, ut felix ſit laureà glorioſà certamen: quandoquidem ſi iudicium mortis futuræ ſequitur apparatus; mortem ſequitur infernus. Hoc eſt mors iudicij ſuper iudicium ſedentis, ſubſequens iudicium mortis quod quidem non metuendum, ſi fiat ad victoriam iudicium ante iudicium.

In iudicio iudicium, iudiciũ creperum.

Hilar.

Verſ. 8.

14 Pudeat Catholicos audire Ethnicos. *Faciebat hoc Sextius* (inquit Seneca, 3. de *Ira.* cap. 36.) *ut conſummato die, cùm ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, interrogaret animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanaſti? Cui vitio obſtitiſti? Qua parte melior es? Deſinet ira, & erit moderatior, quæ ſciet ſibi, quotidiè ad iudicem eſſe veniendum. Utor hac poteſtate* (dicit de ſe) *& quotidiè apud me cauſam dico. Totum diem mecum ſcrutor: facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo. Quare enim quicquam ex erroribus meis timeam, cùm poſsim dicere: Vide, ne ampliùs facias, nunc tibi ignoſco.* Ut poſsit tranſire, nihil ſine examine tranſit, & cuncta corrigit. Inquirit fatuè Horatius (ignorabat ſanè mortis mortem) quorsùm inutile huiuſcemodi examen?

Senec.

Quàm proficua conſcientia examina!

———*Nec quicquam tibi prodeſt*
Aërias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum morituro.

Horat.

Ita 1. *Carm.* Od. 28. à v. 4. Prodeſt, licèt ignoret, exitum qui ignoraverit; quoniam in examen vocata crimina, ſunt minora: nec arridet malum, quod venturum in iudicium; igitur antequàm perveniat iudicantis ad fulmen, quòd magis ingratum deletur per correctionem. Iccircò Evangelicus Vates ait: *Expectat Dominus, ut miſereatur veſtri, quia Deus iudicij.* Si Deus iudicij, cur non iudicat? Expectat. Verùm quid? Quod homo iudicet, priuſquàm moribundi accedat mors; ut per illius iudicium, pœnitudinem & correctionem, Deus non poſsit iudicare crimen: igitur ſi ad eius iudicium pervenerint acta cauſæ, nec locus miſericordiæ. Expetat non ut iudicet, ſed ut poſsit miſereri in iudicio; aliàs minimè expectaret. Expectat, ne accedat crimen uti factum, ſed correctum per tranſgreſſoris iudicium; ut valeat in iudicio miſereri, quem tædet & dolet facti: quandoquidem nulla etiam in ſumma pietate invenietur miſeratio, ni ſimul iudicio accedat cum crimine pœnitudo.

Iſai. 30. 18.

Nulla in iudicio miſeratio, ni ſimul cum crimine acceſſerit pœnitudo.

Omne quod trahit ſecum Numinis ira,
malum.

Ovid. 3. Triſt. 11. v. 22.

Faciat ergo peccator modò, quòd faciendum in iudicio; ne iudicium ſit horrendum quia iudicium prætermiſſum. Plectendum eſt crimen à pœnitente, vel à Deo iudice. Amat enim Deus pœnitentibus parcere. *Ceſſat autem vindicta divina, ſi converſio præcurrat humana.* Ita Auguſtin. *Sentent.* 210. Si flagellum, cuius eſt iudicium; homo præveniendo iudicium, de manu Dei extorquet arte flagellum.

Auguſt.

15 Audiatur quoque alius Etnicus, in *Supplicib.* à v. 549.

O ſtulti! Cognoſcite hominum mala:
Noſtra vita lucta. Sunt fortunati mortales:
Alij ſtatim, alij poſteà, alij verò iam.

Euripid.

Hominum in morte deſcribuntur mala, ſimulque bona. Felices & infelices mortales in morte ſunt. Alij ſtatim, alij poſteà, at alij iam. Quomodò, ſi nemo poteſt dicere: *Mundum eſt cor meum?* Quia ſtudent, ne ſit immundum. Felices erunt, quorum in iudicio cum peccato expenditur pœnitudo: & qui poſteà: ſtatim, iam, licèt peccatores ſint; quoniam Dei præveniendo iudicium, ad tribunal acceſsit peccatum, verùm correctum.

Prov. 20. 9.

Unde in morte felicitas, vel infelicitas?

ctum. Alij infelices erunt, & ſunt: infelices poſteà, & iam; quoniam oblivione peccatorum, uſque ad iudicium mortis ſervant iudicium: quapropter meritò in morte hominum bona collocantur & mala; quoniam malum ſi in morte iudicium vitæ expectaverint: bonum verò, ſi prævenerint.

Ioan. 5. 25.

16 *Venit hora* (dixit Aſſertor N.) *& nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, vivent. Venit,*

Enallage.

hic, ideſt, *Veniet hora*: per Enallagen, ut dicemus in *Expoſit. liter.* huius pleonaſmi, ſuo loco. Difficilia in textu plura occurrunt. Quomodò ſi futuri iudicij hora, quæ veniet; iam venit? Quomodò ſi mortui ſine ſenſibus, audient qui mortui? Utrique ſatisfaciam; ut præveniendo iudicium à iudice pio impetremus clementiam. Hora iudicij hominis erit finita vitâ: & quæ veniet, nunc eſt hora; ut conſtruatur felix vita mortalis ex iudicio futuro præſentis tempo-

Dum iudicium præcogitatur, crimen corrigitur.

ris: etenim cùm nunc poſsit corrigi iudicio proprio, quod revocari nequit futuro iudicio; ut tunc poſt mortem ſit vita, nunc venit quæ veniet hora: quandoquidem nunc efficax remedium in commiſſum peccatum iudicio proprio prævenire iudicium. Ubi oculis rei præfertur ſevera iuſtitia, exponitur ſimul Dei innata miſericordia: poteſt homo exequi in commodum nunc, quòd pòſt in damnum futurum eſt; ne ſit in arbitrio iudicis, quicquid cauſæ poteſt eſſe in arbitrio tranſgreſſoris.

17 *Nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei.* Malum profectò, modò non *Nunc*: igitur tunc nullam invenient gratiam, nunc ſi non audiant vocem vocantis in pœnitentiam. Nunc qui poſſunt mortui vocem audire, non ſunt mortui per carnis interitum; ſed per peccatum. Si ſic mortui, in vitam animæ audierint, vivent; quia peccatum iudicantes nunc, quod de peccato poſteà iudicandum eſt; per offenſæ dolorem liturant crimen, vel lachrymis pœnitendo ſuffocant, vel tunſione pectoris ſanguine lavant; ut cunctorum fuligines evaneſcant, ne poſt mortem infeliciter moriantur. Qui non audierint, morientur, & poſt iudicium mortis veniet in mortem iudi-

Qui non prævenit, damnatur.

cium: equidem falsâ ſpe de pœnitudinis tempore; noluerunt in tempore, quod futurum prævenire. Hinc felicitas hominum & infelicitas, reſpicientium vel non reſpicientium horas. Hinc illorum bona & mala. Bona, quippe vocem auditam iudicij à iudicio proprio; poſt mortem feliciter ſequitur beatitudo. Mala, quia ubi deficit cordis auditus, mortem ſequitur infernus. *Gehennam expaveſcere* (docet aſſeclas Dux Monachorum Benedictus. Ut eruatur anima ex inferiori inferno, inferni non ſit oblivio, ex qua ſuperior in pectore gehenna, quæ conſcientia vulnerata) *& vitam æternam omni concupiſcentia ſpiritali deſiderare.* Ita c.4. *Regul. Sanct.* Inſtrum. 45. & 46. Duo extrema ſunt, ne in mortis articulo timeat anima, quicquid repræſentat conſcientia. Ideo bona & mala ſignantur pro his qui moriuntur, iudicio Dei præmiſſo vel prætermiſſo in mortis amariſsimo tractu: equidem oblivionem ſtultam ſequitur gehenna, & iudicium prævi- ſum ſequitur gloria. Dicit Pythagoras in *Aureô Carmin.* à v. 56.

S. Bened.

Malorum ſolutionem pauci intelligunt:
Talis ſors hominum lædit mentes,
Et triſtis comes lis latenter nocet.
Medelâ adhibitâ liberabis animam, Pythagor.
Tunc in animæ ſolutione dijudicans.
Singula priùs conſidera. Relicto corpore
Ad æthera pervenies immortalis Deus,
Incorruptibilis, nec amplius mortalis.

DIDASC. III.

Quod diſcretionis ludibrium, eſt fœminarum præceptum.

1 De illis ſub nomine carnis graphicè Bernardus de *Converſion. ad Cleric.* cap. 6. num. 10. *Voluptuoſa ſum* (ait) *curioſa ſum, malitioſa ſum* (ut legit Merlon.) *ambitioſa ſum.* Quicquid malum, mulier eſt. Bernard.

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina vocem
Polluit, anhilat, necat, eripit, orbat, acerbat. Marull.

Hæc ſunt illa obſequia, quæ dici poſſunt officia; ut conſtet animorum malignitas ex malacia: quandoquidem vel dum officium faciunt, magis officiunt. *Quæ præcepta fœminarum?*

Quid peius muliere, atque audacius? Plaut.

Dicit Plaut. in *Milit.* Act. 2. ſcen. 3. v. 36. Peior ſeipsâ dum accedit audacia, quia in unum conveniunt & fœmina & adiatrephia; quin revocari poſsint à conceptu propoſito, etſi tundantur pilo præferrato. *Libidinis vices felicitatem vocat* (ait Seneca, de *Vit. beat.* cap. 13.) *& bonum malæ rei quærit auctorem. Vitia ſua cùm cœpit putare ſimilia præceptis; indulget illis non timidè, nec obſcurè: luxuriatur etiam inoperto capite.* Seneca. Ab illis vocatur felicitas, tota in prolubium libertas. Placet vitium: ſed hoc maximum, dum inaurata felicitatis titulo libertatis prolubia, obſervantur ut præcepta: conciliantibus enixim auctoritatem, ex eo quòd quę-

3. Reg. 2. 43

libet amens eruperit in furorem. *Præceptum quod præceperam*, dicitur in Tautologia: ideſt, *Iudicio præceperam*: uti vidimus in *Liter.* n. 62. Quid ergo in iudicio præceptum? Dum bonum præcipitur, non voluntatis prolubium; quo ut præcepta, glorioſè obſervantur vitia: iungiturque iudicium & præceptum; ut conſtat delirium ex prolubijs fœminarum: igitur illarum in obſervantia

Vitia communia.

obſervatio, præceptum ſine iudicio. Elucent clariora Sole, quæ varijs excuſationibus nituntur diſsimulare: aſtruentque teſtes pompoſitas & voluptas, malignitas & curioſitas.

Cant. 2. 14.

2 *Oſtende mihi faciem tuam* (*aſpectus tuos, viſiones, lumina.* Maluend.) *vox enim tua dulcis & facies tua decora*: dicit Amaſius Sponſæ. Quomodò ergo ut decoram plaudit, quàm non videt? Si vidiſſet, faciem oſtendi minimè optaſſet. Quænam igitur vocis dulcedo, quæ necdùm percepta auditu? Videtur planè amoris blandimen, vocis non auditæ extollere ſuavitatem, & nondum viſæ celebrare decorem. Alta profertur commendatio Sponſæ, in exemplum commendabile fœminæ: igitur tunc iurè plauditur, quùm præ modeſtia à diris nec videtur, nec auditur. *Vox dulcis, facies decora.* Vox,

Pulchrà videtur fœmina, quæ non videtur.

quænam & unde? ex facie. Cognoſcitur fœminæ pectus ex voce vultus: & ut vidit, priùs laudavit modeſtiæ vocem, in vultu pulchro loquentem; quàm decoris pulchritudinem. Lumina cupit videre: videt, & faciem plenam decore. Facies ornatur oculis, ſed hi non ſunt tota facies: viſoque aſpectu, facies dicitur decora; quia fœminæ pulchritudo ex oculorum modeſtia. *Sonet vox tua in auribus meis?* Ibid. Quò ergo niſi in auribus? In oculis, qui audiunt, quæ vox vagetur ex fœ-

Modeſtia eſt ſpeculũ pulchritudinis.

minis: equidem ex aſpectu, fama videtur in vultu. *Conſtante tibi pudicitiâ, virtus ſalva eſt* (ſubdit Stoicus) *nulli corpus tuum patientiæ vacat, ſed in manu tympanum eſt.* Si longè illicium, quorsùm ergo crepitaculum? Non omnia licent: eſtò licerent, non omnibus expedirent. Senec. *Si tu te ſumptuoſiùs comas* (ait Cyprian. de *Diſciplin. & habit. Virgin.* n. 37.) *& per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuventutis illicias, ſuſpiria adoleſcentum poſt te trahas, concupiſcendi libidinem nutrias, ſuſpirandi fomenta ſuccendas, ut etſi ipſa non pereäs, alios tamen perdas, & velut gladium te & venenum videntibus præbeas; excuſari non poteſ quaſi mente caſta ſis & pudica.* Cyprian. Siccine ergo vox in auribus haud ſuavis, haud dulcis; quippe ſine pudore minimè decora facies.

Decor ex pudore.

3 Dos fœminæ ex dote non conſtat. Ita apud Plaut. in *Amphitruon.* Act. 2. ſcen. 2. à v. 209. dicebat Alemena:

Non ego illam mihi dotem duco eſſe,
Quæ dos dicitur; ſed pudicitiam & pudorem: Plaut.
Deûm metum, viri amorem, ſedatum cupidinem.

Hæc fœminæ ornamenta pretioſiora. *Non faciem lenocinijs ac coloribus polluiſti* (dicebat Senec. de *Conſolat. ad Helviam.* cap. 16.) *nunquàm tibi placuit veſtis, quæ nihil amplius, quam nudam componeret: unicum tibi ornamentum, pulcherrima & nulli obnoxia arti forma: maximum decus viſa eſt pudicitia.* Senec. Pridem Propert. 1. *Eleg.* 2. à v. 21.

Et facies aderat nullis obnoxia gemmis,
Viro ſiqua placet, culta puella ſatis. Propert.
Non illis ſtudium vulgo conquirere amantes:
Illis ampla ſatis forma pudicitia.

Si virtutes dos illarum & ornatus, quorsùm colores & fucus? *Crines inficis* (inquit Auguſtin. 4. de *Doctrin. Chriſtian.* cap. 21. ſequens Cyprian. loc. cit. & Ambroſ. 2. de *Virginib.*) *malo præſagio futurorum, capillos iam tibi flammeos auſpicaris. Hinc illa naſcuntur incitamenta vitiorum; ut quæſitis coloribus ora depingant, dum viris diſplicere formidant: & de adulterio vultus, meditantur adulterium caſtitatis. Quanta hæc amentia, effigiem mutare naturæ, ac picturam quærere! Dum verentur maritale iudicium, perdiderunt & ſuum.* Auguſtin. *Prior enim de ſe pronunciat: ita dum alij ſtudet placere, priùs ipſa ſibi diſplicet. Quem iudicem mulier veriorem requirimus deformitatis tuæ, quàm teipſam, quæ videri times? Si pulchra es, cur abſconderis? Si deformis, cur te formoſam mentiris?* *Decor ex pigmentis ſine decore.* Facies profectò adinſtar Iezabelis coloribus fucant, ut ſic præcipites eant: etenim nimius cultus, pompoſus ornatus, illecebræ voluptatum, caſtitatis & ſimul fœminarum præcipitium. 4. Reg. 9. 30. Haud ſe pinxit, ut Iehu in amorem provocaret, ſed ut in vindictam pungeret: & oculos depingit, & caput comit, & faciem ornat, & corpus inſertat? Indolem ſequitur, etſi amittatur iudicium: igitur cùm fucus & cultus elegans totum mulieris propoſitum; vel paſſura mortem, intendit cupidè in ornatus vanitatem. *In ea inſaniunt.* Placidè enim moriuntur; modò politè ac curioſè repumicatæ moriantur. Vide apud Scævolam in l. ult. §. ult. ff. de *aur. & argent.* inſignem fœmi-